

УДК 338. 246(477)

Яременко О. Ф.,*кандидат економічних наук, доцент Хмельницького національного університету*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджуються поняття та проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємства. Запропоновано узагальнену класифікацію чинників, які впливають на рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, фінансова безпека підприємства, загрози, небезпеки, фактори впливу.

В статье исследуются понятие и проблемы обеспечения финансовой безопасности предприятия. Предложена обобщенная классификация факторов, которые влияют на уровень финансовой безопасности субъекта хозяйствования.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, финансовая безопасность предприятия, угрозы, опасности, факторы влияния.

A concept and problems of providing of financial safety of enterprise is probed in the article. The generalized classification of factors which influence on financial strength of subject of menage security is offered.

Keywords: economic security of enterprise, financial safety of enterprise, threat, dangers, factors of influence.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності підприємств за умов ринку та трансформаційних процесів зумовлюється насамперед станом його фінансів, рівнем фінансової безпеки, як складової економічної безпеки підприємства.

Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення стійкого і максимально ефективного функціонування. Висока дохідність бізнесу та відсутність уваги до проблем економічної безпеки і дій конкурентів може мати наслідком поглинання підприємства. А з іншого боку, значне зростання темпів бізнесу може викликати збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та, як наслідок, втрату фінансової стійкості і самостійності у прийнятті рішень щодо функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи економічної безпеки підприємств еволюціонували із дослідженнями таких вчених, як Е. Альтман, О. Барановський, І. Бланк, О. Василик, М. Єрмошенко, С. Ілляшенко, Л. Лігоненко, О. Шевцова та інші. Їхні здобутки викликали

певну парадигму теорії фінансової безпеки держави, підприємств, банківських установ та сприяли створенню методологічної бази оцінки та забезпечення фінансової безпеки. Разом з тим, багато теоретичних аспектів з цієї тематики потребує подальшого дослідження. Зокрема, потребують подальшого дослідження елементи класифікації чинників впливу на фінансову безпеку промислових підприємств, визначення сили їх впливу.

Мета і завдання дослідження. У сучасних умовах фінансові відносини набувають все більшого значення, посилюється роль та вплив фінансової системи, зростає значення фінансових важелів і методів, які значною мірою визначають ефективність діяльності господарюючого суб'єкта. Як свідчить аналіз літератури за напрямком дослідження, остаточної класифікації фінансових загроз та небезпек підприємству не склалось. Вона перебуває у стадії свого розвитку спільно з розвитком загальної теорії безпеки. Отже, недостатність розкриття окреслених питань у підсумку і визначають головну мету статті.

Виклад основного матеріалу. Поняття “фінансова безпека” було введене у науковий обіг нещодавно. Більш детально воно досліджено на макроекономічному рівні. На мікрорівні фінансова безпека розглядається переважно як елемент економічної безпеки підприємства. В умовах фінансових кризових явищ, які характеризуються нестабільністю зовнішнього середовища, високим рівнем фінансових ризиків, набувають актуальності комплексне дослідження та забезпечення фінансової безпеки підприємства як в поточному, так і у довготерміновому періодах.

Фінансова безпека підприємства є стрижнем його економічної безпеки, оскільки забезпечує стійкість функціонування усієї економічної системи.

Сьогодні існує декілька підходів до формулювання сутності поняття “фінансова безпека підприємства”.

Так, професор І. А. Бланк стверджує, що: “Фінансова безпека підприємства являє собою кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому і перспективному періоді” [1]. К. С. Горячева пропонує таке визначення: “фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю системи забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань, достатніми обсягами фінансових ресурсів, та забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи” [2, с. 66]. Р. С. Папехін [3] використовує таке визначення: “Фінансова безпека – визначає певний стан фінансової стабільнос-

ті, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам”.

Наведені визначення більшою мірою орієнтовані на функціональний підхід, але не враховують можливість підприємства протистояти негативному впливу зовнішнього і внутрішнього середовища та рівень забезпеченості фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

Уникненню визначених недоліків допоможе використання ресурсно-функціональний підхід. Застосовуючи його, запропонуємо власне визначення. Отже, фінансова безпека підприємства – це його здатність послаблювати, ухилятися, уникати небезпек та загроз зовнішнього і внутрішнього середовищ, що можуть спричинити фінансовий збиток, змінити структуру капіталу або примусово ліквідувати підприємство та захищати фінансові інтереси підприємства, забезпечувати рівноважний і стійкий фінансовий стан. Результатом досягнення та утримання належного рівня фінансової безпеки підприємства є можливість на ранніх стадіях визначати проблемні місця у діяльності, нейтралізувати кризові ситуації та самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до генеральної стратегії підприємства, тобто забезпечувати реалізацію управлінських рішень у фінансовій сфері його діяльності, за умов нестабільного середовища, ризику та конкуренції.

Перед фінансовою складовою економічної безпеки підприємства ставляться такі основні завдання:

1. Ідентифікація небезпек і загроз фінансовій безпеці підприємства та їх класифікація.
2. Визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства.
3. Розробка системи моніторингу за фінансовою стійкістю і безпекою.
4. Розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.
5. Контроль за виконанням заходів.
6. Оцінка і аналіз виконання заходів; коригування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань.

Першим завданням у забезпеченні фінансової безпеки підприємства є ідентифікація та класифікація деструктивних чинників, що впливають на її стан. Наявне у науковій літературі дослідження небезпек і загроз фінансовій безпеці за окремими показниками, індикаторами і вимірами є недостатнім. Ось чому виникає потреба комплексного відображення ознак, індикаторів і вимірів стосовно кожної конкретної небезпеки і загрози фінансовим інтересам); виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз; послідовність оціночних заходів; можливість вжиття необхідних запобіжних, попереджувальних, профілактичних або корегуючих заходів щодо виявлених чи потенційно можливих небезпек і загроз.

При розгляді фінансової безпеки підприємства логічно виділяти макро– і мікроекономічний, зовнішній і внутрішній аспекти.

На макрорівні фінансова безпека підприємства визначається: ступенем розвитку ринку капіталів, мірою відкритості внутрішнього ринку, розмаїттям фінансових інструментів, обсягом і вартістю запозичення, залежністю від конкретного джерела, збалансованістю структури запозичень по строках і валютах, ступенем ризиків ринкових коливань, гарантованістю розміщення конкретних фінансових інструментів, наявністю інформації про емітентів та кредитних історій, схильністю населення до операцій з фондовими цінностями, концентрацією інтелектуальних ресурсів, задіяних у розвитку фінансового ринку, характером фінансово-кредитної політики, соціально-економічною і політичною стабільністю, організацією нормального обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами.

Враховуючи, що фінансові відносини підприємств складаються з чотирьох груп (з іншими підприємствами і організаціями; всередині підприємства (оплата праці, розподіл прибутків, сплата дивідендів тощо); всередині об'єднань (фінансово-промислових груп, холдингів тощо); з фінансово-кредитною системою – бюджетами і позабюджетними фондами, банками, страхуванням, біржами, різними фондами) можемо зазначити, що саме ці відносини мають вплив на рівень фінансової безпеки підприємства та несуть загрозу або небезпеку його діяльності.

Узагальнюючи наявні підходи до групування чинників впливу на фінансову складову, які надаються різними економістами, запропонуємо власну класифікацію небезпек і загроз, що впливають на фінансову стійкість і безпеку підприємства (рис. 1).

Для виявлення напрямку (позитивного чи негативного) окремого чинника фінансової складової економічної безпеки необхідно здійснити аналіз фінансової звітності і результати роботи підприємства (платоспроможність, фінансову незалежність, структуру й використання капіталу та прибутку тощо); ринку цінних паперів, проаналізувати стан інших складових у структурі економічної безпеки підприємства (кадрової, технологічної, інтерфейсної, силової, ринкової тощо).

Під час оцінки фінансової безпеки передусім звертають увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стійкості підприємства.

Індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компанії, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо. Показниками оцінки є: надлишок або нестача власних оборотних за-

совів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів.

Висновки. Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки підприємства є інтегрованим показником, оскільки на нього впливають усі чинники діяльності підприємств, тобто він залежить від інших складових економічної безпеки підприємства. Недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства.

Література:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью / И. А. Бланк. – К. : Ника центр, Эльга, 2004. – 784 с.

2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
3. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия. Диссертация на соискание ученой степени к. э. н. ГОУ ВПО “Волгоградский государственный университет”. – www.volgu.ru.
4. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні Проблеми Економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98-103.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник / В. М. Опарін – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
6. Підхомний О. М. Типологія загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності / О. М. Підхомний, Н. О. Микитюк, І. П. Вознюк // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 605. – С. 119-123.
7. Методика реагування на виклики, небезпеки та загрози національній безпеці держави : навч. посіб. / [авт. кол. : В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Д. Я. Кучма, А. В. Дацюк]. – К. : НАДУ, 2009. – 40 с.